

SETESDAL AUSTHEI VILLREINOMRÅDE

Foto: Svein Ekre

BESTANDSPLAN 2025 – 2027

Setesdal Austhei
Villreinlag

FORORD

Dette er den åttende bestandsplanen som utarbeides for Setesdal Austhei villreinområde. Den omhandler i utgangspunktet bare bestandsforvaltningen.

Styret i Setesdal Austhei villreinlag, SAVL, har vært ansvarlig for utarbeidelsen av planen.

SAMMENDRAG

I planen gjennomgås bestandsstatus og grunnlaget for målsettinger i en ny planperiode diskuteres. Den nåværende situasjonen med trussel om CWD-smitte vil vi hvert år forholde oss i den årlige avskytingsplanen.

For den nye planperioden, 2025 - 2027, er det definert følgende målsettinger:

Bestandsforvaltninga av villreinen i SAVL skal i planperioden opplevast som berekraftig og forvaltninga skal bidra til at ein sannsynlegvis kan sei at me har ein CWD-fri villreinbestand. Eit langsiktig mål er å kome på grønt nivå i kvalitetsnormen.

Hovedmål:

Villreinbestanden i Setesdal Austhei villreinområde skal holdes på et nivå som ikke reduserer beitegrunnlaget og forvaltes på en måte som gir sunne og livskraftige dyr.

Delmål bestandsstørrelse:

Villreinbestanden i Setesdal Austhei skal stabiliserast på dagens nivå som er på om lag 1000 dyr. Det er 500 dyr mindre enn i forrige bestandsplan periode, men grunna funn av CWD på Hardangervidda vil SAVL bidra til å minske faren for eventuell smitte til og i SA villreinområde.

Delmål storbukkkandel:

Grunna funn av CWD på Hardangervidda og tidlegare i Norfjella, vil ein redusere andelen storbuukk (2 1/2 år+) ned til om lag 10%.

I planperioden vil det bli utarbeidet årlige avskytingsplaner. Disse vil bygge på eksisterende kunnskap om bestandsutviklingen og utformes slik at målene i bestandsplanen kan oppnås. I dagens situasjon med fare for CWD-smitte må det også tas hensyn til dette.

Innledning

Bestandsforvaltningens oppgave er å forvalte villreinstammen innenfor de rammer som settes av beitesituasjonen og øvrige samfunnsinteresser. I forrige planperiode fikk vi flere bra tellinger. I 2023 fikk vi gjennomført både brukbar kalvetelling og strukturtelling. Ved starten på denne planperioden har vi derfor et bra beslutningsgrunnlag. Kvaliteten på dyrene i SA er god.

Villreinforvaltningen i Setesdal Austhei har for tiden to hovedutfordringer, skrantesyke (CWD) og arealforvaltning.

Skrantesyke ble første gang påvist i Norge i Nordfjella i 2016. Etter at det både i 2020 og 2022 ble påvist et enkelt tilfelle av CWD på Hardangervidda har dette påvirket bestandsforvaltningen i Setesdal Austhei betydelig de siste årene i planperioden. Setesdal Austhei har nærhet til Hardangervidda villreinområde i nord. Det har derfor vært viktig å holde utveksling mellom disse områdene så lav som praktisk mulig på grunn av frykt for spredning av CWD-smitte til Setesdal Austhei. I denne forbindelse kom det sterke anbefalinger fra Miljødirektoratet og Mattilsynet om at bestandene ikke skulle økes, samtidig som at andelen voksen bukk skulle reduseres til under 10%.

Den andre hovedutfordringen ved villreinforvaltningen er knyttet til arealforvaltningen. Dette innebærer at villreinlaget skal bidra til å hindre utbygging og andre aktiviteter som hindrer reinens bruk av trekkveier og tilgang til beiteressurser. Laget er også bekymret for at det ikke tas nok hensyn til villreinen i forhold til etablering av tur/skiløyper, spesielt i områder med stor hytteutbygging.

I nordområdet har Setesdal Austhei i stor grad en felles villreinbestand sammen med Setesdal Ryfylke. I perioder har det tidligere vært stor aktivitet av dyr mellom disse områdene. Det er derfor spesielt viktig at reinens trekkveier mellom de to villreinområdene ikke ødelegges og at det er en god kommunikasjon mellom de ulike aktørene i villreinforvaltningen i de to områdene.

GPS-sendere på en del simler har i en årrekke vist at en stor andel av bestanden regelmessig krysser Rv 45 ved Bjørnevattn, sørover om våren og nordover om høsten. Høstflyttingen har variert mye i tid mellom de ulike årene, men det har vore ein trend dei siste åra at trekket nordover starter tidlegare og tidlegare for kvart år.

Setesdal Austhei Villreinlag (SAVL) representerer grunneigarane i villreinforvaltninga og er organisert med eit styre med representant frå alle kommunane i heiområdet – Bykle, Valle, Bygland, Åmli, Fyresdal, Tokke og Vinje. Årsmøtet innstiller til villreinnemnda på forslag til bestandsplaner og årlige avskytningplaner.

SAVL er representera i om lag 70% i arealet på SA, resten 30% er ikkje innmeldt, men får likevel tildelt jaktvote. Tida er inne for at alle må vera innmeldt i eit villreinlag for å få tildelt jaktvote og Miljødirektoratet må/bør endre loven om tildeling i forhold til dette.

Kvalitetsnorm/tiltaksplaner

Det er utarbeidd «kvalitetsnorm» for villreinområda som var ferdig i 2022. Setesdal Austhei vart definert som «gult nivå» etter trafikklojmodellen, mens dei fleste andre villreinområda kom i rød sone.

Klassifisering av dei enkelte målparameterna i delnorm 1, 2 og 3 for Setesdal Austhei:

Delnorm	Måleparameter	Dårleg	Middels	God
1	Kjønns- og alderskorrigert slaktvekt på kalv		X	
1	Antall kalver per 100 simle og ungdyr			X
1	Andel eldre (3+) bukk pr voksen simle			X

1	Genetisk variasjon			X
1	Helsestatus – forekomst av alvorlege sjukdom			X
2	Lavbeiter		X	
3	Funksjonell arealutnytting		X	
3	Funksjonelle trekkpasasjer		X	

Med bakgrunn i kvalitetsnormen vart det så i 2023 utarbeidd tiltaksplaner for å betre levevilkåra for villreinen. Representantar frå villreinlaget har vore deltakarar og kome med innspill, opplysningar og erfaringar både i arbeidet med kvalitetsnormen og i utarbeiding av tiltaksplaner

Framlegg/utkast til tiltaksplaner ut på allmen høyring i 2024 og innan 2025 skal vedtak/tiltak fastsettast.

Det vart også lagt fram ei Stortingsmelding i begynnelsen av april 2024 der det m.a. er sagt at er at innan 2050 skal det vera minimum middels kvalitet for alle villreinområder, og seinast i år 2100 er målet god kvalitet for alle nasjonale villreinområder.

Tiltaksplan for Setesdal Austhei Villreinlag

SAVL har vore og vil framleis vera pådrivar for å betre vilkåra for villreinen.

Dette vil ein gjere med m.a. fylgjande tiltak:

- Villreinlaget skal arbeide for ei frisk og sunn stamme.
- Villreinlaget skal arbeide for ei berekraftig bestandsforvaltning
- Villreinlaget skal drive på ein slik måte at sjukdomsforebyggande arbeid slik som fotråte og andre sjukdomar herunder også CWD skrantesjuka minimaliserast.
- Årlege kalveteljingar
- Strukturteeljingar
- Kalveveging skal vera obligatorisk og skal meldast inn i Hjorteviltregisteret saman med alle andre opplysningar under felling.
- Arbeide for antall prøve av hjerne og lymfepøver i forhold til CWD skal aukast. Prosentandelen prøver ligg i dag på 65-70% og den må aukast for å halde kontroll på skrantesjuka CWD. Det er ikkje innmeldt nokon alvorleg meldepliktig sjukdom i vårt område slik som, skrantesjuka, fotråte, parasittar, brems osv. Likevel vil ein ha fokus på det i bestandsplanperioden,
- Villreinlaget legg opp til ei differensiera avskytning mellom nord og sør for å prøve å få meir dyr ut i areala i sør.
- Trekkområder/trekkorridorar skal vernast mest mogeleg. Det gjeld m.a. Bjørnevassområdet, Lundane/Viemyr, Sæsvatn/Hjalmar nuten, Bruhaug. SAVL har fokus på at reinen kan trekke mellom funksjonsområder og til ulike årstidsbeiter. Det er derfor viktig og oppretthalde desse, sjølv om stamma på SA er låg grunna skrantesjuka (CWD).
- Ferdselen i fjellområda og inn mot sårbare område er stor. Mesteparten av ferdselen går utifrå turistdestinasjonar, der tur og stiar og skiløyper vert anlagde gjennom planprosessar i reguleringsplan arbeid i dei ulike kommunane. I så måte er det viktig at rettighetshaverar, jegerar, og villreinlaget engasjerar seg i tiltaksarbeidet, kvalitetsnormarbeidet og i planprosessar. Lokalkunnskap er ein viktig del av arbeidet med å betre forholda til villreinen.
- Spørsmål om fredningssoner sør for FV 450 har vore oppe til diskusjon i SAVL, men ein har ikkje funne grunnlag for å iverksette det då stammestorleiken har vorte betydeleg redusert. Tradisjonsbererar slik som storbukk, har bruka sør for område i mykje

mindre grad og det er under kalveteljningane registrera lite storbuukk i områda. Når fostringsflokkane trekker nordover aksen Bjørnevatn/ Sjulsbekk i slutten av juli eller i august dreg dei med seg den vesle antall storbuukk som er i flokkane. Hadde stamma vore 1500 vinterdyr ville nok dette med fredning soner vore meir aktuelt.

- Det er ikkje lagt opp til nokon endring i samjaktavtaler i bestandsplan perioden. Kommunane der hadde vore aktuelt med nye samjaktavtaler har ikkje funne nokon tilfredstillande måte og finne ordningar på det.
- Villreinlaget vil ha fokus på evt. konflikter i forhold til oppmerka løyper - både sommar og vinter.
- Villreinlaget ynskjer å ivareta områda for utveksling til kalvingsområder og til ulike årtidsbeiter og at utveksling mellom villreinområda SA, SV, og HV kan gjenopprettast når ein har fått kontroll på skrantesjuka CWD.

Ufordringar i villreinforvaltninga

Det er fleire utfordringar i forvaltning av villreinstamma på Setesdal Austhei og villreinlaget vil m.a. peike på fylgjande punkt:

- Det blir ikkje tilført nok økonomiske midler frå statlige overføringar til forvaltning av villreinstamma. Det gjer m.a utslag i at Villreinsenteret som no har blitt ansvarleg for kostnadane til villreinteljningar ikkje har midler til å gjennomføre gode nok teljingar.
- Setesdal Austhei vert ikkje prioritert i forhold til GPS-merking av dyr. Dette gjer til at m.a. teljingar blir vanskeligare å gjennomføre og når det i tillegg må takast økonomiske omsyn i ressursbruk
- Store deler av den sørlig delen av villreinområdet på Austheia vert ikkje brukt av reinen. Dyra trekker (framleis) ned i nordre del av Valleheiane til kalving og så trekker dei nordover igjen. Det har vore tendens i mange år no at dette trekket starter tidlegare og tidlegare og i 2024 var ei aller fleste dyra trekt nord for FV 450 då jakta begynte. Årsaka til dette har ein ikkje noko godt svar på.

Bestandsstatus

Bestandsstørrelse

Villreinbestanden i Setesdal Austhei er ikke fysisk atskilt fra naboområdene Setesdal Ryfylke, Hardangervidda og Våmur-Roan. Det foregår i perioder utveksling av dyr med disse naboområdene. Selv med regelmessige og gode tellinger vil det derfor til enhver tid være tvil knyttet til bestandstørrelsen. I tillegg er det et problem at dyrene i sørområdet i store deler av året oppholder seg i skogen og av den grunn er vanskelig å registrere. Dette medfører at det er vanskelig å gjennomføre regelmessige gode tellinger.

Med bakgrunn i teljingane i 2024, samt observasjoner gjort under jakta og etter rapporter frå m.a. SNO, samt også observasjoner gjort vinteren 2024/25, vil ein vurdere/stipulere vinterbestanden 2024/25 til å vere ca. 1000 dyr.

Kondisjon – kalvetilvekst

I forrige planperiode ble det gjennomført flere gode kalvetellinger. Det vil si at det fra helikopter blir funne og fotografert fostringflokker i juni-juli. Figur 1 nedenfor viser at kalveproduksjonen har holdt seg høy helt fram til 2022. Ca 50 kalv per 100 simle/ungdyr er

på høyde med de beste villreinområdene i Norge bortsett fra Forollhogna. Vinteren 2022-23 var vanskelig for villreinen i Setesdal Austhei med lengre perioder med nedisete beiter. I tillegg var det en lengre forsommertørke. Kalvetellingen i 2023 viste at kalveproduksjonen var betydelig lavere enn normalt.

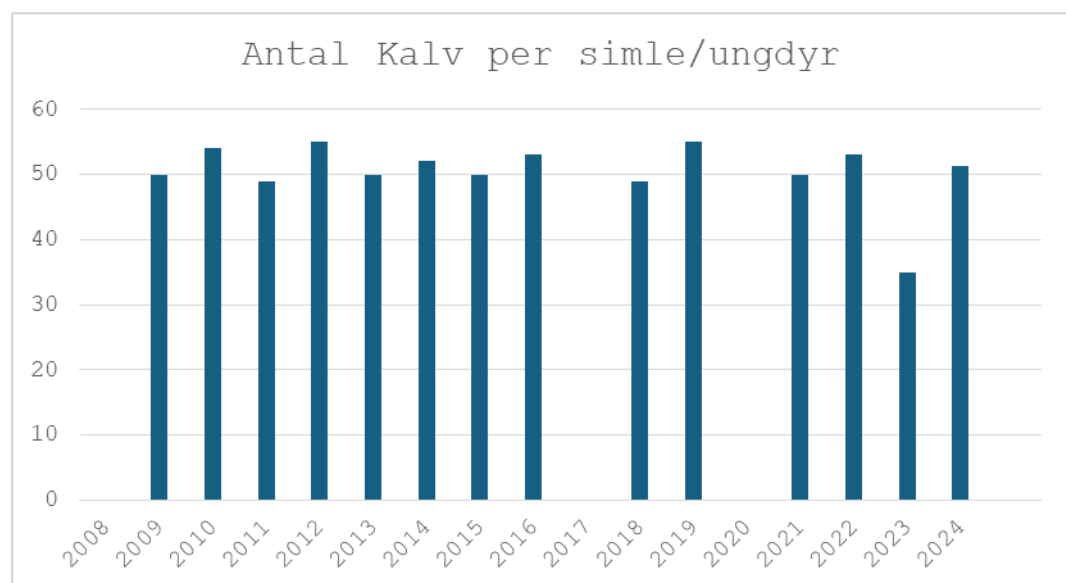
Kalveteljinga i 2024 var derimot bedre igjen - 51,6 kalv pr. 100 simle.

Kalvetilveksten synast vere god og er i kvalitetsnormen på grønt i trafikklysmodellen.

I dei åra det har vore stor isingsproblematikk på SA, kan ein sjå tydleg nedgang i kalvetilvekst, men ser gjennomsnittet over ein tidsperiode, har kalvetilveksten ligge på over 50 kalv pr. 100 simle.

Kalveveker.

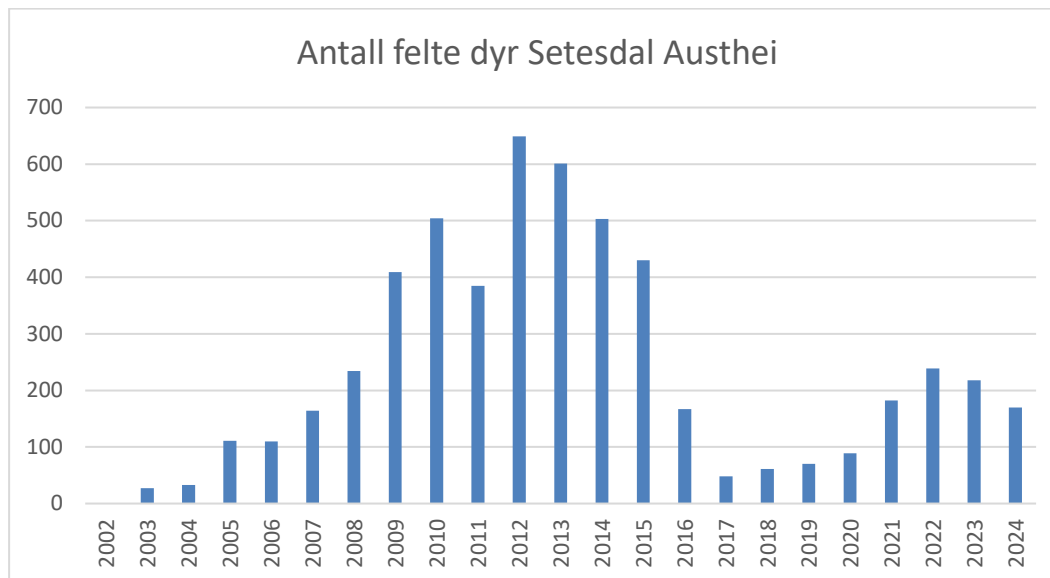
Villreinlaget vil ha fokus på veging av kalv og at det vert gjennomført umiddelbart etter felling og innmelding til hjortevilreistret. I tillegg så vil villreinlaget taka oppatt måling av kjevelengder, då det har indikasjon på kondisjon og korleis tilhøve mellom kalv og fostring simla er dei fyrste månadene. Beitetilgang av ulike slag etter kalving har stor betydning, både kvitkrull, gulkrull, urtegras, devergbjørk m.m. Det er difor viktig at bestanden står i fohold til nok årstidsbeiter. Kalvevekt er i snitt 18 kg for jaktseasonen 2024 og synast vere god, jfr. kvalitetsnormen.

Figur 1. Antall kalv per 100 simle/ungdyr funnet i Setesdal Austhei

Avskyting

I 2002 ble det ikke felt noen dyr i SA og de nærmeste par årene før og etter dette ble det skutt svært få dyr. I nordområdet ble det i praksis nesten ikke skutt dyr i denne perioden. Etter det har avskytingen økt ganske jevnt og fort fram til en topp i 2012. Deretter gikk det jevnt nedover til 2017 (Figur 2). I hele den siste planperioden har det vært et mål øke bestanden. Inntil det siste året har det vært en gradvis økning av avskytingen.

Figur 2. Antall felte dyr i Setesdal Austhei.

De siste årene har andelen voksen bukk i uttaket vært en del høyere enn tidligere. Det siste året med lav kalveproduksjon medførte bare en liten reduksjon av kalveandelen i uttaket.

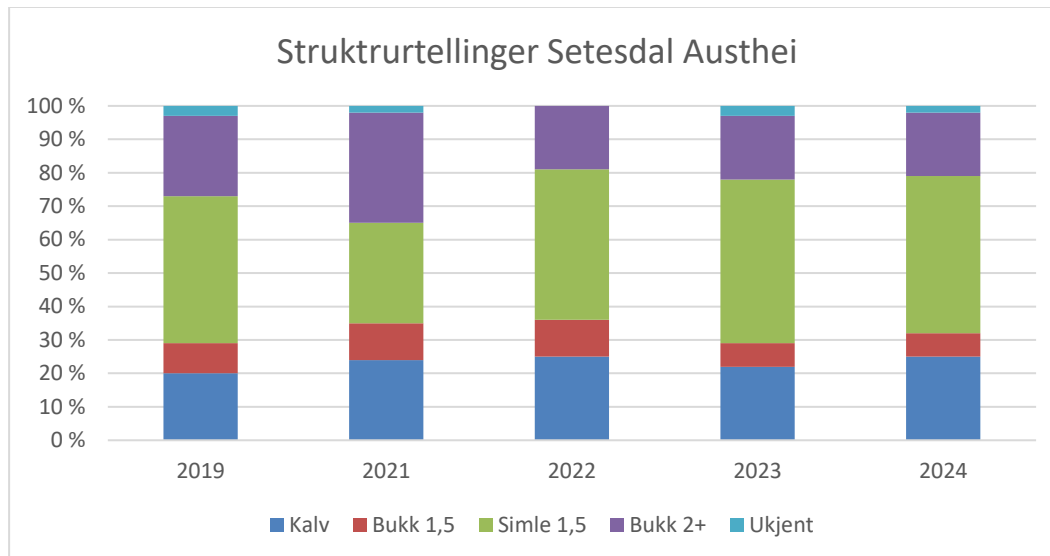
De siste årene har det på grunn av faren for CWD-smitte vært et mål i avskytingsplanen å felle en større andel voksen bukk. Fellingsresultatet viser at andelen voksen bukk blant de felte dyrene har vært større enn årene før.

..

Bestandsstruktur

For at strukturtellinger skal gi et sikkert bilde av sammensetningen i bestanden bør ca 50% av dyrene inngå i tellingene. I forrige planperiode ble det gjennomført fire strukturtellinger, deriblant de tre siste årene. I 2021 ble det registrert 16% storbukk. Dette året ble det også registrert en større andel ungbukk enn det som er mulig i bestanden. Det viser at resultatene fra denne tellingen ikke kan være representative for bestanden. De to siste årene har andelen storbukk vært klart lavere enn målsettingene i planen. Men i 2023 var summen av storbukk og bukk 2 år ca 19%. Dette er vesentlig høyere enn det som er målsettingen fra Miljødirektoratet. I brevets form er vi kraftig oppfordret om å holde andelen bukk to år og eldre under 10%. Til tross for betydelig lavere kalveproduksjon i 2023 ble det ved strukturtellingen om høsten funnet en normal andel kalv (22%).

Strukturteljinga fra oktober 2024 viser 258 dyr herav 65 kalv 121 s/u 1½ år 18 bukk 1½ år 12 bukk 2 ½ 37 bukk 3 ½ + og 5 ukjente. Teljinga var ikkje optimal grunna det ikkje lykkast og finne fleire flokkar. Likevel meiner me tala er representative og kan nyttast i bestandsplanarbeid.

Figur 3. Strukturertellinger i Setesdal Austhei

Forvaltningsmål

På grunn av situasjonen med CWD som vi har i våre naboerområder må vi i de årlige avskytingsplanene forholde oss til retningslinjer som kommer fra Miljødirektoratet.

Hovedmål

Ved forvaltningen av en villreinbestand er det svært viktig at bestanden holdes på et nivå som ikke reduserer beitegrunnet. Hvis bestanden blir for høy blir beiten nedslitt og bestanden må senere reduseres betydelig i lengre tid for at beiten igjen skal ta seg opp.

Hovedmål:

Villreinbestanden i Setesdal Austhei villreinområde skal holdes på et nivå som ikke reduserer beitegrunnet og forvaltes på en måte som gir sunne og livskraftige dyr.

Delmål

Bestandsstørrelse

Både bestandsstørrelse og beitegrunnet er vanskelig å tallfeste i Setesdal Austhei. Utifrå teljingar dei siste åra og ikkje minst kalveteljinga i 2024, vurderer ein bestanden til nå å være på ca. 1000 vinterdyr. Dette er betydelig lavere enn det bestandsmålet på 1500 dyr som ble satt i forrige bestandsplan.

Villreinbestanden i Setesdal Aust skal i planperioden stabiliserast på eit nivå som er på om lag 1000 dyr. Det er 500 dyr mindre enn i forrige bestandsplan periode, men grunna funn av

CWD på Hardangervidda vil SAVL bidra til å minske faren for eventuell smitte til og i SA villreinområde.

Delmål bestandsstørrelse:

Vinterbestanden i Setesdal Austhei skal i planperioden haldast på dagens nivå – ca. 1000 dyr.

Bestandsstruktur

Bukkeandelen i bestanden og andel fridyrkort i kvoten er et stadig tilbakevendende diskusjonstema. Selv om de fleste jegerne vil ha en stor bukkeandel i jakta er det ofte vanskelig å følge dette opp i praksis ved å ha et begrenset bukkeuttak.

Storbukken har stor betydning på flere vis i en villreinbestand:

- Storbukken er et ettertraktet jaktobjekt og representerer en stor verdi for rettighetshaver og jeger. En stor andel storbukk i bestanden gir også muligheter for å felle flere storbukker.
- Storbukken utnytter gode sommerbeiter i randområdene til oppbygging av kroppsstørrelse. Dette bidrar til å øke ressursgrunnlaget for bestanden.
- Ved å ha en stor bukkeandel i bestanden kan man derfor ha en høyere bestandsstørrelse uten at beitepresset økes vesentlig i sentralområdene.
- For å kunne bevare villreinen i Setesdal Austhei er det svært avgjørende at randområdene blir tilgjengelige for reinen i tiden framover. For at ikke randområdene fortsatt skal bli bygget ned bit for bit er det viktig at ”folk flest” oppfatter at disse områdene faktisk blir brukt av reinen. Det er først og fremst bukkeflokkene som utnytter randområdene og som blir observert av mennesker. En høy bukkeandel i bestanden vil derfor bidra til at leveområdet ikke reduseres i areal.
- Forskning har vist at bukkene i mye større grad enn fostringsflokkene utnytter beiteressursene inntil menneskelige installasjoner eller aktivitet. Med tanke på å utnytte de totale beiteressursene vil det derfor ha stor betydning å ha en stor bukkeandel.
- Forskning har tydet på at mye storbukk i bestanden medfører tidligere brunst hos simlene. Dette fører igjen til tidligere kalving, høyere kalve- og simlevekter og dermed lavere kalvedødelighet.

Delmål storbukkandel:

Grunna CWD funna på Hardangervidda og tidlegare i Norfjella skal SAVL bidra til og ta ned andelen storbukk (2 1/2 år+) ned til om lag 10%.

Virkemidler og registreringer

For å tilpasse avskytingen til målsettingene vil det årlig bli utarbeidet en avskytingsplan for Setesdal Austhei villreinområde. Det vil i planperioden være aktuelt med differensiert minsteareal innenfor villreinområdet.

